

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.1316435

Geliş Tarihi (Received):18.06.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 24.10.2023

Online Yayın Tarihi (Published): 30.11.2023

BEDENSEL ENGELLİ SPORCU PERSPEKTİFİNDEN: SPORDA ÖZEL GEREK SINİMLİ BİREYLER

Hasibe Çil^{1*}, Berk Hakan Yılmaz², Ekrem Levent İlhan³

¹Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

²Kastamonu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, KASTAMONU

³Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, ANKARA

Öz: Kuşkusuz spor, olağan gelişim gösteren bireylerin yanı sıra özel gereksinimi bulunan bireyler için de her anlamda gelişimi destekleyen bir unsur olmuştur. Buradan hareketle çalışmada, bedensel engele sahip olan sporcuların bakış açıları ile spor yapan özel gereksinimli bireylerin spor bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel desende yapılan çalışma, yarı yapılandırılmış 4 sorunun katılımcılara yöneltilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Bedensel engele sahip spor tecrübesi olan 6 katılımcı çalışmaya dâhil edilmiştir. Katılımcılar tamamen gönüllülük esasına uygun olarak çalışmaya katılım sağlamıştır. Görüşme aşamasına geçilmeden önce katılımcılara çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Görüşmelerin kayıt altına alınması için katılımcıların izni alınmış ve görüşmelere geçilmiştir. Veriler, içerik analizinin kullanılmasıyla analiz edilmiştir. Çalışmanın güvenilirlik hesaplamasında ise güvenilirlik katsayısı formülü kullanılmıştır. Buradan hareketle kodlayıcılar arası görüş birliği yöntemi kullanılmış ve güvenilirliğin %87 olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonucunda 3 ana tema oluşturulmuştur. Bunlar; sporda özel gereksinimli bireyler, spor çerçevesinde yaşanan zorluklar ve spor yapan özel gereksinimli bireylerdir. Ayrıca çalışma sonucunda toplam 6 alt tema ve 30 kod oluşturulmuştur. Çalışmanın sonucunda özel gereksinimli bireylerin spor yapması, bedensel engelli sporcuların motive ve mutlu olmalarını, gurur duymalarını sağlamaktadır. Bu sayede özel gereksinimi bulunan bireylerin spor sayesinde bütün özel gereksinimli bireylere örnek olacağı ve hâlihazırda spor yapan özel gereksinimli bireylerin ise daha umutlu olarak sporda kendilerini gerçekleştirebilecekleri düşünülmektedir. Ayrıca özel gereksinimi bulunan bireylerin, spora katılım noktasında yaşadığı ulaşım, erişim ve olağan gelişim gösteren bireylerin bilinçsiz olmalarından kaynaklı zorlanmalara maruz kaldıkları ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli birey, bedensel engelli sporcu, spor, uyarlanmış spor branşı

FROM THE PERSPECTIVE OF PHYSICALLY DISABLED ATHLETES: INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS IN SPORTS

Abstract: Undoubtedly, sport has been an element that supports development in every sense for individuals with special needs as well as individuals with normal development. From this point of view, it is aimed to examine the perspectives of athletes with physical disabilities and individuals with special needs who do sports in the context of sports. The study, which was carried out in a qualitative design, was carried out by asking 4 semi-structured questions to the participants. Six participants with physical disabilities and sports experience were included in the study. Participants participated in the study on a completely voluntary basis. Before proceeding to the interview stage, the participants were informed about the study. In order to record the interviews, the permission of the participants was obtained and the interviews were started. Data were analyzed using content analysis. The reliability coefficient formula was used in the calculation of the reliability of the study. From this point of view, the consensus method between encoders was used and the reliability was found to be 87%. As a result of the analysis, 3 main themes were created. These; individuals with special needs in sports, difficulties experienced within the framework of sports and individuals with special needs who do sports. In addition, a total of 6 sub-themes and 30 codes were created as a result of the study. As a result of the study, sports of individuals with special needs ensure that physically disabled athletes are motivated, happy and proud. In this way, it is thought that individuals with special needs will be an example to all individuals with special needs thanks to sports, and individuals with special needs who are already doing sports will be more hopeful and realize themselves in sports. In addition, it has been revealed that individuals with special needs are exposed to difficulties due to the transportation, access and unconsciousness of individuals with normal development at the point of participation in sports.

Key Words: Individuals with special needs, physically disabled athletes, sports, adapted sports

*Sorumlu Yazar: Hasibe ÇİL, Uzman, hasibecill@gmail.com

GİRİŞ

Özel gereksinimli bireyler, olağan gelişim gösteren bireylere nazaran farklı gelişim gösteren bireylerin tanımlanmasında kullanılan bir kavramdır (İlhan ve Yarımkaaya, 2022). Bireylerin özel gereksinime sahip olmaları, fiziksel aktivitelere ya da spor branşlarına katılamayacakları anlamına gelmemektedir. Aksine spor, özel gereksinimli bireylerin rehabilite edilmesi konusunda önemli bir araç olarak görülmektedir (Kozak ve ark., 2019). Çünkü hareketsiz yaşama maruz kalan özel gereksinimli bireyler gelişim alanlarında daha fazla gerileyebilmektedirler (Martin ve Speer, 2011). Bu nedenle özel gereksinimli bireylerin sportif faaliyetlere düzenli olarak katılım sağlamaları sağlıkları ve gelişimleri açısından oldukça önemlidir (Declerck ve ark., 2021). Özel gereksinimli birey spor aracılığı ile hem eğlence hem de hareket ihtiyacını karşılar (Yılmaz, Ünal ve İlhan, 2022). Bu sayede özel gereksinimli bireyler, yaşamlarında yeni durumları deneyimleyerek farklı yönlerini keşfetme imkânına erişebilmektedirler (Wilson ve Clayton, 2010).

Özel gereksinime sahip bireyler için uyarlanmış ya da tasarlanmış olmak üzere çeşitli spor branşları mevcuttur. Bu branşlar, özel gereksinimli bireyler için ruhsal ve fiziksel açıdan olumlu kişilik özelliklerinin kazandırılmasında yardımcı olmaktadır (Kozak ve ark., 2019). Aynı zamanda bu branşlar özel gereksinimli bireylerin sosyal, bilişsel ve motorik özelliklerindeki gelişimlere katkı sağlamaktadır (İlhan ve ark., 2022; Palma ve ark., 2016). Bu konuda giderek artan bilinç beraberinde spor faaliyetlerine katılan özel gereksinimli bireylerin sayısını da artırmaktadır (Kiuppis, 2018). Buna bağlı olarak son zamanlarda yapılan araştırmalar, özel gereksinimli bireylerin spora katılım niceliklerinin yanı sıra nitelik olarak da ele almaktadır (Smith ve Sparkes, 2019). İlgili konudaki çalışmaların artırılması alanyazına katkı sağlamanın yanı sıra özel gereksinimi bulunan bireylerin sportif faaliyetlere katılması noktasında yüreklendirici bir rol oynamaktadır. Spor konusunda kendisini motive edebilmiş özel gereksinimli bireyler, sosyal bir etkinlikte yer alma durumu sayesinde topluma uyum sağlayabilme yeteneklerini geliştirebilirler (İlhan, 2008).

Literatürde, boş zamanların değerlendirilmesi adına spor faaliyetlerine katılım sağlayan özel gereksinimli bireylerin katılımını etkileyen faktörlerin incelendiği bir çalışma mevcuttur (Çöl, 2015). Aynı zamanda özel gereksinimli bireylerin beden eğitimi ve fiziksel aktivitelerin gelişimleri üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmalara da literatürde rastlanmıştır (Demirci, 2014; Izgar 2018; İlhan, 2008). Alptekin ve ark., (2019) bireylerin sahip olduğu engel türlerine ve spor yapma alışkanlıklarına yönelik girişimcilik üzerindeki etkilerini incelemiştir. Zihinsel engele sahip bireylerin spor kavramı içerisinde ele alındığı bir çalışma da literatürde yer almaktadır (Kozak ve ark., 2019). Bir diğer çalışmada ise bedensel engele sahip tekerlekli sandalye basketbol oyuncularının imgeleme düzeyleri incelenmiştir (Çil ve Kayışoğlu, 2022).

İlgili alandaki literatür incelendiğinde çalışmaların genel itibarıyla sağlık, sosyal ve psikoloji gibi farklı kavramlar etrafında ele alındığı gözlemlenmiştir. Ancak özel gereksinime sahip olan sporcuların, diğer özel gereksinimli sporculara ilişkin düşünceleri ve görüşleri üzerine yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle mevcut çalışma "Bedensel engelli bireylerin spor yapan özel gereksinimli bireylere yönelik görüşleri nelerdir?" araştırma probleminden yola çıkılarak yürütülmüştür. Bir diğer ifadeyle çalışmada, bedensel engelli sporcuların, özel gereksinime sahip olan sporculara ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu sayede çalışmada hâlihazırda spor yapan bedensel engelli bireylerin bakış açılarıyla spor da özel gereksinimli bireylerin yeri betimlenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemine ait fenomenolojik araştırma deseni ile yürütülmüştür. Genel anlamıyla nitel araştırmalar, olaylara geniş bakış açısıyla yaklaşarak derinlemesine bilgi elde eden araştırma türüdür (Büyüköztürk ve ark., 2018). Fenomenolojik araştırmalar ise belli bir fenomen ile ilgili ortak deneyimlerin evrensel bir şekilde açıklanmasına dayanmaktadır (Creswell, 2013). Bu bağlamda yaşanmış ortak deneyimlere sahip bireylerin belli bir durum hakkında mevcut düşüncelerinin belirlenmesinde en uygun yöntemin fenomenolojik araştırmalar olduğu söylenebilir.

Araştırma Grubu

Çalışmaya katılım sağlayacak bireyler, ölçüt (kriter) örnekleme yöntemine uygun olarak belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yönteminde katılımcıların önceden belirlenmiş bazı kriterlere uygun olması beklenmektedir (Büyüköztürk ve ark., 2018). Çalışmaya dâhil edilme ölçütleri; herhangi bir bedensel engel türüne sahip olmak ve en az beş yıl spor yapıyor olmak şeklinde belirlenmiştir. Bu bağlamla çalışma, toplam 6 bireyin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Engel Türü	Engel Zamanı	Spor Branşı
K1	32	Erkek	Spina Bifida	Doğuştan	Halter
K2	26	Erkek	Spina Bfida	Doğuştan	Halter
K3	33	Kadın	Parapleji	Sonradan	Masa tenisi
K4	30	Erkek	Ampute	Sonradan	Ampute futbol
K5	45	Erkek	Parapleji	Sonradan	TS Basketbol
K6	43	Kadın	Kalça çıkıklığı	Doğuştan	Badminton

Veri Toplama Araçları

Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 41 karar sayılı ve 02.02.2023 tarihli etik komisyon onay belgesi alındıktan sonra verileri toplama aşamasına geçilmiştir. Veriler, görüşme (mülakat) tekniğine uygun olarak toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından 4 adet yarı yapılandırılmış görüşme sorusu hazırlanmıştır. Görüşme sorularının hazırlanmasında alanyazındaki bazı çalışmalardan yararlanılmıştır (Esentürk 2021; Yarayan ve ark., 2023; Yarım kaya ve Esentürk, 2022; Yarım kaya ve ark., 2022; Yarım kaya ve ark., 2023). Hazırlanan sorular, uzman görüşünün de alınmasıyla veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Sorular, spor yapan özel gereksinimli bireylerin spor yapmalarına ilişkin duygu, düşünce ve önerilerini kapsamaktadır. Verilerin toplanmasında ise çalışma için gerekli ölçütleri karşılayan bireylerin çalışmaya gönüllü olarak katılım sağlayacaklarını beyan eden bireyler çalışmaya dâhil edilmiş ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yapılmadan önce katılımcılara çalışmanın amacı ve katılımcının çalışmadaki rolü hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra katılımcının tercih ettiği zaman ve mekânda görüşmelere başlanmıştır. Görüşmeler katılımcıların onayıyla ses kaydına alınmış ve daha sonra analiz edilebilmesi için yazına aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Yazına aktarılan dokümanların analiz edilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, bir metne ait bilgilerin daha az sözcük ile temsil edilmesi ve özetlenmesi şeklinde tanımlanabilir (Büyüköztürk ve ark., 2018). Analizlerin minimum hatayla yürütülebilmesi için

oluşturulan dokümanlar araştırmacılar tarafından birkaç defa okunmuş ve çeşitli notlar çıkarılmıştır. Araştırmacıların, notlarından çıkardığı kavramların benzerlikleri üzerinden çeşitli temalar ve kodlar oluşturulmuştur. Bu işlemlerin ardından çalışmanın analiz kısmı tamamlanmıştır.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Çalışmada geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması için bazı yollara başvurulmuştur. Çalışmanın iç geçerliğinin sağlanması adına gönüllü olan katılımcılarla ikinci defa iletişime geçilerek teyit toplantısı yapılmıştır. Aktarılabiliğin sağlanmasında ise çalışmanın bulgular bölümünde katılımcıların ifadelerine doğrudan alıntılar yapılmıştır. Araştırmacıların uzlaştıkları kod sayısının uzlaşamayan kod sayısına bölünmesiyle çalışmanın güvenilirliğine erişilebilmektedir. Bu çalışma için güvenilirlik hesaplaması yapılmış ve %87 olduğu tespit edilmiştir.

BULGULAR

Çalışma sonucunda elde edilen veriler bulgular kısmında yorumlanmıştır. Sporda özel gereksinimli bireyler, spor çerçevesinde yaşanan zorluklar ve spor yapan özel gereksinimli birey olmak üzere toplam 3 tema oluşturulmuştur. Sırasıyla birinci temada 9; ikinci temada 12; üçüncü temada ise 9 kod oluşturularak toplam 30 kod oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular tablo 2, 3 ve 4'te verilmiştir.

Tablo 2. Spor yapan özel gereksinimli bireylere ilişkin düşünceler

Tema	Alt tema	Kod	Katılımcı	f
Sporda Özel Gereksinimli Bireyler	Hissedilen Duygu	Mutlu oluyorum.	K1, K2, K3, K4, K5, K6	6
		Motive oluyorum.	K2, K3, K4, K6	4
		Gurur duyuyorum.	K2, K3, K6	3
		Umutlanıyorum.	K2, K3, K4	3
		Sağlıklı birey olma.	K3, K6	2
	Gelişim ve Katkı	Diğer özel gereksinimli bireylere göre daha avantajlı olma.	K1, K2, K3, K5	4
		Topluma entegre olma.	K2, K3, K6	3
		Aktif bir yaşam sürebilme.	K2, K5, K6	3
		Daha güçlü olma	K1, K4,	2
		Diğer özel gereksinimli bireylere örnek olma.	K5, K6	2

Bedensel engelli sporcuların, özel gereksinimli sporculara yönelik düşüncelerine ilişkin görüşlerine tablo 2'de yer verilmiştir. İfadelerden hareketle hissedilen duygu ile gelişim ve katkı alt boyutları oluşturulmuştur. Hissedilen duygu alt boyutuna ilişkin toplam 5 kod oluşturulmuştur. Bu bağlamda spor yapan özel gereksinimli bireylerin varlığı bedensel engelli sporcuların daha mutlu ($f=6$) ve motive ($f=4$) olmasına katkı sağlanı ifade etmektedir. Gelişim ve katkı boyutunda ise spor yapan özel gereksinimli bireylerin spor yapmayan özel gereksinimli bireylere kıyasla daha avantajlı ($f=4$), topluma daha iyi entegre olma ($f=3$) ve aktif bir yaşam sürebilme ($f=3$) kodları dikkat çekmektedir. Buradan hareketle katılımcıların dikkat çeken bazı ifaderi şu şekildedir:

"...Özel gereksinimli bireylerin ben engelliyim ne yapabilirim ki bir şey yapamam dememesi ve bunun sonucunda çabalayarak, emek vererek, ter dökerek belli bir alanda, belli bir branşta kendini geliştirerek veya bu seviyelere çıkması çok güzel duygular uyandırıyor çünkü herhangi bir uzuv kaybı olmayan, engel durumu olmayan kişilerin rahatlıkla yapamayacağı şeyleri bizler yapıyoruz sporcu olarak." (K1).

"...Yani dediğim gibi özel gereksinimli bireylerin üst düzeyde spor yapmaları gerekmiyor bir şekilde spor sayesinde toplumun içine karışıyor olmaları azda olsa kendilerini bir şekilde ifade etmeye başlama şansını elde ediyor olmaları beni hem gururlandırıyor hem umutlandırıyor yani biz ne kadar fazla kişi özel gereksinimli bireyler olarak hem kendimiz spor yapıp hem de yapmasını istediğimiz diğer bireylere ulaştır onlara bu şansını sağlayabilirsek o kadar o insanları topluma dahil edebiliriz." (K3)

"...Ben bir engelli bireyin spor yaptığını gördüğüm zaman karşımda bir engelli birey görmüyorum. Tamamen karşımda tüm hayatını kendisi idame ettirebilen ve tüm ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılayabilen bir sporcu görüyorum. Yani karşımda engelli değil tamamen karşımda bir sporcu var ve o sporunun da neler yapabileceğini kendimden biliyorum. Spor yapan özel gereksinimli bireyleri kesinlikle bir engelli olarak kabul etmiyorum." (K5).

Tablo 3. Özel gereksinimli bireylerin spor çerçevesinde yaşadığı zorluklara ilişkin görüşler

Tema	Alt tema	Kod	Katılımcı	f
Spor Çerçevesinde Yaşanılan Zorluklar	Ulaşım ve Erişim İmkânına İlişkin	Ulaşım araçlarının ihtiyacı karşılayamaması.	K1, K2, K3, K4, K5, K6	6
		Her şehirde uygun spor salonunun bulunmaması.	K2, K3, K4, K6	4
		Kaldırımların özel gereksinimli bireylere uygun tasarlanmaması.	K1, K5	2
		Özel gereksinimli bireyler için antrenörün olmaması	K6	1
	Spor Yapılan Alana İlişkin	Spor salonunun özel gereksinimli bireylere uygun olmaması.	K1, K2, K3, K4, K5, K6	6
		Tuvalet ve giyinme odalarının özel gereksinimli bireyler için tasarlanmamış olması.	K1, K2, K3, K5, K6	5
		Giriş-çıkış kapılarının uygun olmaması.	K2,	1
		Özel gereksinimli bireyler için olan spor branşlarının bilinmemesi.	K1, K4, K5	3
	Bireylere İlişkin	Sürekli ailenin fiziki desteğine ihtiyaç duyulması.	K2, K3, K4	3
		Ebeveynlerin çocuklarını teşvik etmemesi.	K3, K4	2
		Özgüven eksikliği yaşama.	K4	1
		Sakatlanma korkusunun yaşanması.	K6	1

Tablo 3'te özel gereksinimli bireylerin spor çerçevesinde yaşadığı zorluklara yer verilmiştir. Buradan hareketle ulaşım ve erişim imkânına ilişkin, spor yapılan alana ilişkin ve bireylere ilişkin olmak üzere toplam 3 alt boyut oluşturulmuştur. Özel gereksinimli bireylerin ulaşım ve erişim imkânlarına ilişkin; ulaşım araçlarının ihtiyaca karşılayamaması ($f=6$), her şehirde özel gereksinimli bireylere uygun spor salonlarının bulunmaması ($f=4$) gibi kodlar oldukça dikkat çekmektedir. Spor yapılan alana ilişkin alt boyutta spor salonlarının özel gereksinimli bireyler için uygun olmaması ($f=6$) ve spor salonlarındaki tuvalet ve giyinme odalarının özel gereksinimli bireylere uygun tasarlanmamış olması ($f=6$) kodlarının dikkat çektiği görülmektedir. Bununla birlikte bireylere ilişkin alt boyutta ise özel gereksinim sporlarının bilinmemesi ($f=4$) ve özel gereksinimli bireylerin spor yapabilmek için sürekli aile bireylerinin

yardıma ihtiyaç duydukları ($f=3$) gözlemlenmiştir. Spor çerçevesinde yaşanan zorluklara ilişkin katılımcıların verdiği dikkat çekici yanıtlar şu şekildedir:

"... Her spor salonlarında engelliye uygun alanlar olmayabiliyor. Engellilerin en büyük sıkıntısı zaten yolda evinden kapısından çıkarken otobüs durağına gitmesiyle başlıyor. Otobüs durağında saatlerce bekleyip de otobüsünün insafıyla durup veya durmama gibi hani yolcu alıp almama gibi bu sorunlar yaşanıyor. Şöforün insafıyla durmasını bekliyoruz." (K2).

"...Öncelikle özel gereksinimli bireylerin kendilerinden kaynaklı özgüven eksikliğinden sorunlar yaşanıyor. Dışarı kaynaklı da destek yok gibi bir şey. Tanıtım yok, destek yok. Özel gereksinimli bireyler kendilerini aşsalar dahi diğer insanları açmakta zorlanıyorlar. Sıkıntımız biraz buradan kaynaklanıyor. Şurada da sıkıntı var takımlar var evet, kulüplerimiz var her engelli branşlarında ama tesisleşme konusunda çok gerideyiz. Devlet kurumlarının çok azı engellilere uygun. Benim kullanabildiğim bir tesisi tekerlekli sandalyeli bir arkadaşımız kullanamayacak. Yani engel gruplarına göre branşlara göre de o önümüze engel koyuluyor. Tesisleşmeler kulüp bazında çok az. Ulaşım zaten ekstra bir sıkıntı." (K4).

"İnsanların bu sporlara ulaşımı daha kolay olsun. Özel gereksinimli bireyler için çeşitli birçok branş var öncelikle bu sporu bilinmesi gerekiyor. Yani bu tür branşların olduğunu kendi engeline göre yönlendirilme imkânlarının olduğunu bilseler insanlar daha çabuk ve daha hızlı bir şekilde spora çocuklarını, arkadaşlarını, evlatlarını yönlendirebilirler. Öncelikli olarak bu işin bilinir olması lazım. Sonrasında da tabii ki ailelerin durumları ile ilgili maddi açıdan da bazı sıkıntılar da yaşanabiliyor. Yani her kulübün servis imkânı işte evinden alsın spor salonuna götürsün geri getirsin falan bu tarz şeylere engellilerin imkânı olmayabiliyor." (K5).

Tablo 4. Spor yapan özel gereksinimli bireylerin yaşadığı kazanımlara ilişkin görüşler

Tema	Alt tema	Kod	Katılımcı	f
Spor Yapan Özel Gereksinimli Birey	Kazanımlar	Özgüvenleri gelişir.	K1, K2, K3, K4, K5, K6	6
		Sosyalleşirler.	K1, K2, K3, K4, K5, K6	6
		Kendilerine olan inançları artar.	K1, K3, K5, K6	4
		İçeride kapalı dünyalarından uzaklaşırlar.	K2, K3, K4, K5	4
		Başarı duygusunu yaşarlar.	K2, K3, K4,	3
		Kendini ifade edebilme yeteneği gelişir.	K3, K5, K6,	3
		Duygularını kolaylıkla yönetebilirler.	K1, K6	2
		Daha iyi ruh halini sahip olurlar.	K1, K4,	2
		Yurtdışına veya şehirdışına çıkma imkânı bulurlar.	K1, K6	2

Spor yapan özel gereksinimli bireylerin kazanımlarına ilişkin görüşlere tablo 4'te yer verilmiştir. Tek alt boyuttan oluşan kazanımlara ilişkin toplam 9 kod oluşturulmuştur. Bu bağlamda özel gereksinimli bireylerin spor yapıyor olması özgüvenlerinin gelişimini ($f=6$), sosyalleşmelerini ($f=6$), kendilerine dair inançlarının artmasını ($f=4$) ve içine kapanık dünyalarından ($f=4$) sıyrılmalarını kolaylaştırarak birçok anlamda fayda sağladığı gözlemlenmiştir. Buradan hareketle katılımcıların dikkat çeken yanıtlarından bazıları şu şekildedir:

"...Özel gereksinimli bireyler spor yapmaya başladıktan sonra problemleriyle daha kolay baş edebiliyorlar. Böylece duygularını daha kolay kontrol edebilirler. Mesela birisine kızdığına nasıl tepki vermen gerektiğini, üzüntünde, sevincinde, mutlu olduğun bir anda nasıl davranman gerektiğine daha iyi karar verebiliyoruz. Daha hızlı karar verebiliyorsun tabii. Ama spor yapmayan biri dediğim gibi ya evinde oturuyordur ya da bulunduğu ortamda belirli bir ruh halinde kalıyor sadece. Spor, farklılık getiriyor, çeşitlilik getiriyor duygu olarak da duygu durumu olarak da çok farklı öneme sahip." (K1).

"Ablam beni aradı antrenman sırasındayken. Bana dedi ki ya bir arkadaşımın özel gereksinimli bir kız kardeşi var. Eve kapanık, ailesinden uzak, odasında tıklı, sessiz, sakın. Ben de yanıma getirmelerini istedim. Yanıma gelince kendi branşımı anlattım. Bana hayır dedi. Ben bu branşta bir yerlere gelebileceğimi düşünüyorum dedi ve ben ona bir şekilde vesile olarak antrenmanlara başlamasını sağladım. Sonra Türkiye'de dereceler aldı. Bu da bana ayrıyeten bir gurur verdi. Şu anda o kız bana diyor ki iyi ki de ben başladım. Dışarıya çıkamıyordum ben spordan önce, insanların içine girmek istemiyordum. Çünkü ben engelliyim evimde olmam gerekiyor diyorlardı sürekli bana. Ama spor sayesinde bunları yendim." (K2).

"...Biliyorsunuz işte böyle bireyler toplumda sesini duyurma, kendini ifade etme ya da göz önünde olma konusunda geride kalıyorlar ya da toplumdaki soyutlanıyorlar. Ama spor bizde bu ayrımı kaldırıyor. Yani spor sayesinde hepimiz sizlerle aynı okullara gidebiliyoruz. İşte böyle bir arkadaş çevresi edinip onlarla daha aktif bir yaşam sürebiliyoruz ve toplumun da aslında gözüne girebiliyoruz. Yani toplum bizi fark ediyor. Çünkü toplum aslında öyle ya da böyle, isteyerek ya da istemeyerek bir şekilde bu bireylere eksiksin, sen bunu yapamazsın ya da işte şunu yapamazsın empoze etmeye çalışıyor. Bilinçli ya da bilinçsiz bir toplum bunu yapıyor. Ama bu bireyler sporda bir şeyleri başarabildiğinde: Hayır arkadaşım ben başarısız değilim. Ben istediğim her şeyi yapabilirim. Size de bunu gösteriyorum. Hepiniz de göreceksiniz diyecek güce geliyor" (K3).

"... İnsan içine çıkmakta bile çekinen bir insandım ben. Spora başladıktan sonra yeniden doğmuş olarak kendimi anlatıyorum herkese. Yeni bir başlangıç çünkü özgüvenim gerçekten çok arttı, kendimi buldum, kendimde bir şey olmadığını gördüm. Bu tüm özel gereksinimli bireyler için geçerli." (K4).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bedensel engelli sporcuların, özel gereksinime sahip olan sporculara ilişkin görüşlerinin incelenmesine yönelik görüşme sorularına verilen cevapların içerik analizi sonuçlarına göre sporda özel gereksinimli bireyler, spor çerçevesinde yaşanan zorluklar ve spor yapan özel gereksinimli birey olmak üzere toplamda 3 ana temaya ulaşılmıştır. İlk tema olan spor yapan özel gereksinimli bireyler teması altında bedensel engelli sporcuların, özel gereksinimli sporculara yönelik sonuçlar ortaya koyulurken bulgular dâhilinde 2 alt temaya ulaşılmıştır. Bu alt temalar hissedilen duygu ile gelişim ve katkı şeklindedir. Bu doğrultuda hissedilen duygu alt temasında spor yapan özel gereksinimli bireylere ilişkin düşüncelerinin; mutlu oluyorum, motive oluyorum, gurur duyuyorum, umutlanıyorum, sağlıklı birey olma ön plana çıkmaktadır. Gelişim ve katkı alt boyutunda ise diğer özel gereksinimli bireylere göre daha avantajlı olma, topluma uyum sağlama, aktif bir yaşam sürebilme, daha güçlü olma ve diğer özel gereksinimli bireylere örnek olma olduğu bulgulanmıştır.

Nitel bulgular doğrultusunda özel gereksinimli bireylerin varlığının bedensel engelli sporcuların daha mutlu ve motive olduğu, gurur duymalarını ve umutlanmalarını sağladığı,

ayrıca gelişim ve katkı noktasında spor yapan özel gereksinimli bireylerin spor yapmayan özel gereksinimli bireylere kıyasla daha avantajlı oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca topluma daha iyi uyum sağlayabileceklerini, daha aktif ve güçlü bir yaşam sürebileceklerini düşündükleri bulgulanmıştır. Nitekim toplum içerisinde genellikle kendilerini soyutlanmış hissedebilen ve zaman zaman birtakım ayrımcılık içeren davranışlara maruz kalmaktadırlar. Özel gereksinimli bireyler için toplum içerisinde kendileri gibi farklı yetersizliklere sahip bireylerin de var olduğunu bilmek aynı atmosferi solumak mutluluk, motive ve gurur kaynağı olabilmektedir. Ayrıca yapılan bir çalışmanın sonucuna göre spor yapan bedensel engelli bireylerin olumlu düşünme becerisine daha yatkın oldukları ifade edilmiştir (Çil ve ark., 2023). Herhangi bir spor branşında yer alan özel gereksinimli bireylerin, spor sayesinde olumlu duygulara daha meyilli olduğu mevcut çalışmadaki katılımcı görüşleriyle desteklenmektedir.

Smith ve Sparkes (2012) yapmış olduğu araştırmada yetersiz sosyal ortamın, güdülenme eksikliğinin, sosyal açıdan dışlanmanın, engelli bireylere yönelik farklı, kötü bakışlarının, olumsuz tutumlar ve davranışların, onlara yönelik ilgisizliğin engelli bireyleri duygusal açıdan olumsuz etkilediğini tespit etmiştir. Crawford ve Stodolska (2008) tarafından yapılan araştırmada engelli bireylerin sosyal olarak spora katılımını engelleyen en önemli faktörün toplumda normal gelişim gösteren diğer bireylerin kendilerine yönelik olumsuz tutum ve davranışları olduğunu tespit edilmiştir. Buradan hareketle özel gereksinimli sporcuların bir arada spor yapabilmelerine olanak tanıyacak düzenlemelerin yapılması ve mevcut faaliyetlerinin sayısının artırılması özel gereksinimli bireylerin bu anlamda desteklenmesi gerekmektedir.

İkinci tema olan spor çerçevesinde yaşanan zorluklar teması altında bedensel engelli sporcuların spor çerçevesinde yaşadığı zorluklara ilişkin görüşler özel gereksinimli sporculara yönelik sonuçlar ortaya konmaya çalışılmış bulgular dâhilinde 3 alt temaya ulaşılmıştır. Bu alt temalar ulaşım ve erişim imkânına erişim, spor yapılan alana ilişkin, bireylere ilişkin şeklindedir. Bu doğrultuda ulaşım ve erişim imkânına erişim alt temasında katılımcıların spor çerçevesinde yaşadığı zorluklara ilişkin düşüncelerinin ulaşım araçlarının ihtiyacı karşılayamaması, her şehirde uygun spor salonunun bulunmaması, kaldırımların özel gereksinimli bireylere uygun tasarlanmaması, özel gereksinimli bireyler için antrenörün olmaması olduğu, spor yapılan alana ilişkin alt temasında ise spor salonunun özel gereksinimli bireylere uygun olmaması, tuvalet ve giyinme odalarının özel gereksinimli bireyler için tasarlanmamış olması, giriş-çıkış kapılarının uygun olmaması, bireyler ilişkin alt temasında ise özel gereksinimli bireyler için olan spor branşlarının bilinmemesi, sürekli ailenin fiziki desteğe ihtiyaç duyulması, ebeveynlerin çocukları teşvik etmemesi, özgüven eksikliği yaşama ve sakatlanma korkusunun yaşanması olduğu belirlenmiştir.

Nitel bulgular doğrultusunda bedensel engelli bireylerin spor çerçevesinde yaşanan zorlukların ulaşım ve salon ihtiyaçlarının yeterince karşılanamaması, kaldırımların, spor salonlarının, tuvalet, banyo ve giyinme odalarının kendilerine göre tasarlanmamış olması, özel gereksinimli bireyler için özel olarak görevlendirilmiş antrenörün olmaması, spor branşlarına yönelik bilgi sahibi olmamaları ve destek ihtiyacının olduğu görülmektedir. Nitekim özel gereksinimli bireylerin spora katılımında en fazla zorlandıkları noktalardan biri de duygusal zorlukların yanı sıra fiziksel çevreden kaynaklı zorlanmalardır. Konu ile ilgili mevcut araştırmalar incelendiğinde spor çevresi koşulların spora katılım noktasında önemli bir kısıtlayıcı olabileceğini göstermektedir (Heler ve ark., 2002; Kirchner ve ark., 2008; Rimmer ve ark., 2004; Rimmer ve ark., 2008). Mevcut çalışmadan elde edilen sonuçların literatürdeki diğer çalışmalarla örtüştüğü gözlemlenmiştir.

Yılmaz (2023) yapmış olduğu araştırma kapsamında özel gereksinimli bireylerin yüksek kaldırımlar, rampalar, toplu taşıma araçları, tesis yetersizliği, tesis şartlarının engelli bireylere uygun olmaması, araç gereç yetersizliği gibi ulaşım, erişim ve spor yapılan alana ilişkin nedenlerden spora katılımda zorlandıklarını ifade etmiştir. Ayrıca diğer bireylerden kaynaklı nedenler açısından ise dışlanma, destek yetersizliği gibi nedenlerden, birey ile ilgili duygusal nedenler açısından da kendini yetersiz hissetme, özgüven eksikliği, başaramama korkusu gibi nedenlerden spora katılımda zorlandıklarını tespit etmiştir. Tekin (2019) engelli bireylerin spora katılımı noktasında engelli dostu bina tasarımlarının yapılmasını, engelli bireylerin ihtiyaçlarının paralelinde personel alımları yapılmasını ve engelli bireylerin spor olanakları konusunda bilgilendirilmesini önermektedir. Bu anlamda engelli bireylerin spor çerçevesinde yaşadığı sorunların en aza indirilebilmesi noktasında öncelikle fiziksel koşulların ve spor yapılan ortam koşullarının iyileştirilmesi, özel gereksinimli bireylere spor noktasında hem psikolojik hem de tıbbi açıdan destek sağlanması ayrıca toplumunda engelli bireyler ve spor konusunda bilinçlendirilmesine yönelik çalışmaların sayısının arttırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Üçüncü tema olan spor yapan özel gereksinimli birey teması altında spor yapan özel gereksinimli bireylerin yaşadığı kazanımlara ilişkin görüşler ortaya koyulmuş ve 1 alt temaya ulaşılmıştır. Bu alt tema kazanımlar şeklindedir. Bu doğrultuda kazanımlar alt temasında katılımcıların özel gereksinimli bireylerin yaşadığı kazanımlara ilişkin görüşlerin özgüvenleri gelişir, sosyalleşirler, kendilerine olan inançları artar şeklindedir. Ayrıca içe kapanık dünyalarından uzaklaşırlar, başarı duygusu yaşarlar, kendilerini ifade edebilme yeteneği gelişir, duygularını kolaylıkla yönetebilirler, daha iyi ruh haline sahip olurlar, yurtdışına ya da şehir dışına çıkma olanağı bulurlar olduğu belirlenmiştir. Nitel bulgular doğrultusunda katılımcıların spor yapan özel gereksinimli bireylerin özgüven ve kendilerine olan inançlarının arttığını, kendilerini ifade edebilme yeteneklerinin geliştiğini ve başarı duygusunu tadabildiklerini ayrıca gerek yurt dışı gerekse yurt içi seyahat etmelerine olanak tanıdığını ve içe kapanık dünyalarından uzaklaştıklarını düşündükleri belirlenmiştir. Nitekim sporun en temel amaçları arasında özel gereksinimli bireyleri hem zihinsel hem psikolojik hem de fiziksel açıdan desteklemesi yer almaktadır (Uzunçayır, Yılmaz ve Yarayan, 2023; İlhan ve Esentürk, 2015; Konar, 2011). Bunların yanında özel gereksinimli bireylerde sporun başarıma duygusunu tattırabilmek, hareket ihtiyacını gidererek sağlıklı yaşam alışkanlığı kazandırabilmek ve sosyalleşmelerini sağlamak gibi amaçları mevcuttur (Yetim, 2014). Katılımcıların görüşleri bu durumu destekler niteliktedir. Özel gereksinimli bireylerin sporcu kimlikleriyle problemlerle daha kolay baş edebildikleri, duygularını kontrol edebildikleri ve davranışlarını yönetebildikleri gözlemlenmiştir. Bir diğer bulguya göre spora başlamadan önce sosyalleşmekten çekinildiği ancak spora başladıktan sonra özgüvenin arttığı belirlenmiştir. Nitekim özel gereksinim durumu, toplum içerisinde farklı bakış açılarıyla karşılaşılmasına, sunulan fırsatların az olmasına ve sosyal politika gibi unsurlardan etkilenilmesine neden olmaktadır (Tekkurşun ve ark., 2018). Buradan hareketle spor, özel gereksinimli bireyleri kısıtlayan unsurların üstesinden gelinmesinde son derece önemlidir. Nitekim bireyin gelişim alanlarındaki yetersizliklerden etkilenme derecesinin artması ile toplumun beklentilerini karşılayamaması doğru orantılıdır (Yılmaz, İlhan ve Yarayan, 2021). Buradan yola çıkılarak sporun engelli bireylerin gelişim alanlarını olumlu yönde desteklediği bu nedenle engelli bireylerin spora katılım sağlayabilmelerini kolaylaştırabilecek çalışmaların sayısının arttırılması önerilmektedir. Çalışmanın nihai sonucunda özel gereksinimli bireylerin kendilerini gerçekleştirebilmek ve toplum içerisindeki fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılama noktasında hiç kimseye ihtiyaç duymadan yaşayabilmelerinde sporun kritik bir rol oynadığı belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle toplumdaki spor yapan özel gereksinimli bireylerin sayısının artırılması, özel gereksinimli bireylerin topluma kazandırılmalarında önemli bir yer teşkil etmektedir. Buradan hareketle özel

gereksinimli bireylerin sporcu kimlikleriyle iç dünyalarından uzaklaşıp toplumun yararına evrensel başarılarla ulaşabilecekleri öngörülmektedir. Bu nedenle özel gereksinimli bireyleri spor bağlamında değerlendiren ve spora başlamalarını teşvik eden çalışmalara fazlasıyla ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışmanın sonucundan yola çıkarak bazı önerilere yer verme gereği duyulmuştur. Öncelikle literatürdeki bilincin artması amacıyla özel gereksinimli bireylerin sportif faaliyetlere ilişkin görüşlerini inceleyen çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte özel gereksinimli bireyler ile çalışma yürüten araştırmacıların katılımcı bulma noktasında sıkıntı çektiği bilinmektedir. Buradan hareketle özel gereksinimli bireylere eğitim veren kurumlardaki eğitimcilerin bilinçlendirilmesi ve akademik çalışmalar için öğrencilerini teşvik etmesi önerilmektedir. Ayrıca özel gereksinimli bireylerin sportif faaliyetlere katılımları noktasında yaşadıkları zorlukları içeren çalışma ve projelerin sıklıkla gündeme getirilerek artırılması gerekmektedir. Bu sayede toplumdan kendisini soyutlayan, henüz yeteneklerini keşfedememiş özel gereksinimli bireyler için gereken fırsatların sunulması önerilmektedir. Nitekim toplumu bir bütün olarak ele almak ve bu şekilde değerlendirmek için fırsat eşitliğinin özel gereksinimli bireyler için de tam olarak sağlanmış olması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Alptekin, H., Eliöz, M., & Demir, A. Z. (2019). Engel türünün ve spor yapma alışkanlığının girişimcilik üzerine etkilerinin incelenmesi. *Social Sciences, 14*(1), 1-19.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Crawford, J.L., & Stodolska, M. (2008). Constraints experienced by elite athletes with disabilities in Kenya, with implications for the development of a new hierarchical model of constraints at the societal level. *Journal of Leisure Research, 40*(1), 128- 155.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri. Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. M. Bütün, (Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi, 79-82.
- Çil, H., İltar, İ., & İlhan, E. L. (2023). Sporcu olmak ya da olmamak: Bedensel engelli bireylerde olumlu düşünme ve stres. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 18*(1), 38-49. doi:10.33459/cbubesbd.1177419
- Çil, H., & Kayışoğlu, N. B. (2022). Tekerlekli sandalye basketbol branşı oyuncularının sporda imgeleme düzeylerinin incelenmesi. *Journal of Global Sport and Education Research, 5*(2), 65-77. doi: 10.55142/jogser.1190700
- Çöl, G. (2015). *Özel gereksinimi olan çocukların boş zaman aktivitelerine katılımını etkileyen faktörler*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Declerck, L., Stoquart, G., Lejeune, T., Vanderthommen, M., & Kaux, J. F. (2021). Barriers to development and expansion of adaptive physical activity and sports for individuals with a physical disability in sports clubs and centres. *Science & Sports, 36*(3), 202-209.
- Demirci, N., & Demirci, P. (2014). Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin oyun ve fiziki etkinlikler dersinde elde ettikleri kazanımların incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1*(1), 25-34.
- Di Palma, D., Raiola, G., & Tafuri, D. (2016). Disability and Sport Management: a systematic review of the literature. *Journal of Physical Education and Sport, 16*(3), 785.
- Esentürk, O. K. (2021). Parents' perceptions on physical activity for their children with autism spectrum disorders during the novel Coronavirus outbreak. *International Journal of Developmental Disabilities, 67*(6), 446-457.

- Heler, T., Hsieh, K., & Rimmer, J. (2002). Barriers and supports for exercise participation among adults with down syndrome. *Journal of Gerontological Social Work, 38*(1- 2), 161-178.
- Izgar, N. (2018). *Özel gereksinimli bireylerde beden eğitimi ve spor etkinliklerinin motor beceri gelişimine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gedik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- İlhan E.L, Yarımkaya, E., & Esentürk, O.K. (2022). *Özel gereksinimli bireyler için uyarlanmış beden eğitimi ve spor*. Pegem Akademi, Ankara.
- İlhan, E. L. (2008). Zihinsel engelli çocuklar için beden eğitimi ve sporun genel gelişim süreçleri açısından önemi. *Cağdaş Eğitim Dergisi, 33*(350) 17-2.
- İlhan, E. L., & Esentürk, O. K. (2015). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ) geliştirme çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 9*(1), 19-36.
- İlhan, E.L., & Yarımkaya, E. (2022). Özel gereksinim kavramı ve boyutları. E. İlhan (Ed.). *Özel gereksinimli bireyler için uyarlanmış beden eğitimi ve spor* içinde (s. 1-14). Ankara: Pegem Akademi.
- Kirchner, C. E., Gerber, E. G., & Smith, B. C. (2008). Designed to deter: community barriers to physical activity for people with visual or motor impairments. *American Journal for Preventive Medicine, 34*(4), 349- 352.
- Kiuppis, F. (2018) Inclusion in sport: Disability and participation. *Sport in Society, 21*(1), 4-21. doi: 10.1080/17430437.2016.1225882
- Konar, N. (2011). Rehabilitasyon-engelliler sporu ve paralimpikler. *Spor Bilimleri Dergisi, 3*, 15-20.
- Kozak, M., İlhan, E. L., & Yarayan, Y. E. (2019). Zihinsel yetersizlik, spor ve ruhsal uyum ilişkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 13*(1), 51-65.
- Martin, M. R., & Speer, L. (2011). Leveling the playing field: Strategies for inclusion. *A Journal for Physical and Sport Educators, 24*(5), 24–27. doi: 10.1080/08924562.2011.10590949
- Rimmer, J. H., Riley, B., Wang, E., Rauworth, A., & Jurkowski, J. (2004). Physical activity participation among persons with disabilities: Barriers and facilitators. *American Journal of Preventive Medicine, 26*(5), 419-425.
- Rimmer, J. H., Wang, E., & Smith, D. (2008). Barriers associated with exercise and community access for individuals with stroke. *Journal of Rehabilitation Research & Development, 45*(2), 26-45
- Smith, B., & Sparkes, A. C. (2019). *Disability, sport and physical activity*. In Routledge handbook of disability studies, Routledge.
- Smith, B., & Sparkes, A.C. (2012). Routledge handbook of disability studies. In N. Watson, A. Roulstone, C. Thomas (Eds.). In *Disability, sport and physical activity*. A critical review. London: Routledge
- Tekin, H. H. (2019). Engelli üniversite öğrencilerinin eğitim yaşamındaki sorunları: Konya örneği, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8*(2), 1531-1548.
- Tekkurşun Demir, G., İlhan, E. L., Esentürk, O. K., & Kan, A. (2018). Engelli bireylerde spora katılım motivasyon ölçeği (ESKMÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 16*(1), 95-106. doi: 10.1501/Sporm_0000000347
- Uzunçayır, D., Yılmaz, S. H., & Yarayan, Y. E. (2023). Yoga Temelli Fiziksel Aktivite Programına Katılan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Kazanımları; Ebeveyn Ve Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Fenomolojik Bir Araştırma. *Trakya Eğitim Dergisi, 21*65-2177. Doi: 10.24315/Tred.1343553
- Wilson PE, & Clayton GH. (2010). Sports and disability. *American Academy of Physical Medicine and Rehabilitation, 2*(3), 46-54. doi: 10.1016/j.pmrj.2010.02.002. PMID: 20359679.
- Yarayan, Y. E., İlhan, E. L., Esentürk, O. K., Arı, Ç., & Gülşen, D. B. A. (2023). Does Emotional Intelligence Affect Mental Toughness in Physically Disabled Athletes?. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8*(2), 231-242.

Yarımkaya, E., & Esentürk, O. K. (2022). Promoting physical activity for children with autism spectrum disorders during Coronavirus outbreak: benefits, strategies, and examples. *International Journal of Developmental Disabilities, 68(4)*, 430-435.

Yarımkaya, E., Esentürk, O. K., İlhan, E. L., & Karasu, N. (2022). A WhatsApp-delivered intervention to promote physical activity in young children with autism spectrum disorder. *International Journal of Developmental Disabilities, 68(5)*, 732-743.

Yarımkaya, E., Esentürk, O. K., İlhan, E. L., Kurtipek, S., & Işım, A. T. (2023). Zoom-delivered Physical activities can increase perceived physical activity level in children with autism spectrum disorder: A pilot study. *Journal of Developmental and Physical Disabilities, 35(2)*, 189-207.

Yetim, A. A. (2014). Engelliler sporuna sosyolojik yaklaşım. II. Uluslararası. Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Batman.

Yılmaz, H. (2023). *Engellilik ve spora katılımında zorlanma: Karma model araştırması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Yılmaz, S. H., Ünal, E. & İlhan, E. L. (2022). Millî Eğitim Bakanlığı "Özelim Eğitimdeyim" Uygulaması Kapsamında Yer Alan Oyun Etkinliklerinin İncelenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 27 (3)*, 153-170. DOI: 10.53434/gbesbd.1062121

Yılmaz, S. H., İlhan, E. L. & Yarayan, Y. E. (2021). Engelli Bireylerde Spora Katılımın Önündeki Zorlanmalar Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 26 (3)*, 315-332. DOI: 10.53434/gbesbd.900837